

S2020/08966

2021-03-19

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss avseende utredningen Fast omsorgskontakt i hemtjänsten (SOU 2020:70)

Pensionärernas riksorganisation, PRO, har beretts tillfälle att lämna remissvar på rubricerad remiss.

Utredningen ska lämna förslag på hur en fast omsorgskontakt kan införas i hemtjänsten, både för verksamheter i privat och offentlig regi och bedöma om omsorgskontaktens arbete kan bidra till bättre personalkontinuitet. Utredningen ska också föreslå vilka arbetsuppgifter som ska ingå i omsorgskontaktens roll, och bedöma vilka kunskaper och kompetens en fast omsorgskontakt bör ha.

Utredningen föreslår att det i lag ska införas ett krav om fast omsorgskontakt. Förslaget innebär att äldre som har beviljats hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt i syfte att tillgodose hens behov av kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning. Enligt förslaget ska den fasta omsorgskontakten inneha yrkestiteln undersköterska.

PRO vill tacka utredningen för att på ett förtjänstfullt sätt belyst frågan om en fast omsorgskontakt. PRO ställer sig positiv till de överväganden och delar den analys som utredningen presenterar.

PRO anser att det finns ett behov av att i lag införa ett krav om fast omsorgskontakt för ökad trygghet, delaktighet och inflytande för omsorgstagaren och en mer individanpassad omsorg.

Det är hög tid att ställa höga kvalitetskrav på omsorgen om äldre för att styrka rätten till en värdig ålderdom.

Mot bakgrund av att många kommuner har nedprioriterat verksamheten inom äldreomsorgen under många år är behovet av kvalitetshöjande åtgärder stort. Utvecklingen, där de som arbetar i äldreomsorgen får allt mindre tid för de äldre och där antalet anställda inte ökar i takt med behoven, måste brytas.

Den pågående pandemin har riktat ljuset mot äldreomsorgen, som måste prioriteras högre i politiken.

Likvärdigheten ökar med fast omsorgskontakt

PRO ser gärna att innehållet i fast omsorgskontakts uppdrag regleras eftersom det ökar tryggheten för äldre och anhöriga. Det skapar en förutsägbarhet i vad uppdraget innebär och ökade förutsättningar för en likvärd behandling över landet.

Äldreomsorgen har historiskt präglats av en jämlikhetsambition. Alla äldre, oavsett ekonomisk situation eller bostadsort, ska ha tillgång till en lika god äldreomsorg. Jämlikhetsambitionen inom äldreomsorgen måste fortsatt värnas. PRO anser att lagstiftning om fast omsorgskontakt innebär möjlighet till en mer lika behandling över landet. Det ska inte finnas geografiska eller organisatoriska skillnader som underminerar en likvärdig äldreomsorg.

Skyldighet att erbjuda en fast omsorgskontakt införs i lag

Utredningens förslag: Äldre personer som har beviljats hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt för att tillgodose dennes behov av kontinuitet, trygghet, individanpassad omsorg och samordning, om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt. Lagförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2022.

PRO delar utredningens bedömning och tillstyrker utredningens förslag.

Personalvillkoren påverkar kvaliteten i äldreomsorgen

PRO instämmer i analysen att arbetsvillkoren är pressade för personal i äldreomsorgen. PRO ser med oro på att personalen inom äldreomsorgen får en alltmer pressad arbetssituation. Verksamhetens komplexitet har ökat. Allt fler sjuka äldre bor hemma vilket ställer helt andra krav på äldreomsorgen och på äldreomsorgens samverkan med övrig hälso- och sjukvård.

Personal med goda villkor har bättre förutsättningar att ge en omsorg av hög kvalitet. Därför är personalens förutsättningar också en indikation på hur väl omsorgen av äldre fungerar. Har personalen för lite tid, för låg utbildning och för få kollegor går det ut över vården de äldre får ta del av.

PRO delar bilden att en fast omsorgskontakt skulle ge en positiv inverkan på omsorgens kvalitet. Hemtjänsten har blivit en alltmer fragmentiserad och tidspressad verksamhet. Under 1980-talet hjälpte en undersköterska fyra omsorgstagare under en arbetsdag. I dag hjälper en undersköterska i genomsnitt 16 olika omsorgstagare per dag varav hälften av

besöken är kortare än 15 minuter. Personalens förutsättning att ge professionell omsorg är helt avgörande för kvaliteten i äldreomsorgen.

PRO:s uppfattning är att förslaget att införa fast omsorgskontakt är nödvändigt. PRO vill i detta sammanhang särskilt lyfta det teambaserade arbetssättet där olika personalgrupper med omsorgstagaren i centrum skapar trygghet för såväl omsorgstagare som anhöriga. PRO ser gärna att den fasta omsorgskontakten, med stöd av tvärprofessionella team, bidrar till att öka kontinuiteten och kvaliteten i äldreomsorgen och rehabiliteringen. PRO anser att omsorgen och vården måste organiseras så att den äldre får besök av så få olika personer som möjligt.

Lägg stor vikt vid den äldres personliga önskemål om fast omsorgskontakt

PRO är positiva till att huvudregeln är att alla ska få en fast omsorgskontakt. När gäller möjligheten till undantag, när det uppenbart inte behövs, vill PRO tillägga att den äldres egen syn på behovet ska ges stor vikt. Finns det starka önskemål om en fast omsorgskontakt, så bör detta tillgodoses.

PRO instämmer därför i att det ska finnas möjlighet att byta utpekad omsorgskontakt om relationen inte fungerar, med hänsyn till bestämmelserna om delaktighet och inflytande i SoL (kapitel 5). För att relationen ska bli trygg för den äldre så behöver möjligheten finnas att byta fast omsorgskontakt. PRO tycker att det är viktigt att det finns möjlighet att byta fast omsorgskontakt om inte relationen fungerar.

Enligt PRO är det av stor vikt att omsorgskontakten utses så tidigt som möjligt.

Den fasta omsorgskontakten ska vara undersköterska

Utredningens förslag: Som fast omsorgskontakt får bara den utses som innehar yrkestiteln undersköterska, i enlighet med de regler som föreslås i betänkandet Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) och i promemorian Reglering av undersköterskeyrket – kompetenskrav och övergångsbestämmelser (Ds 2020:15). Lagförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2030.

Ställ höga kompetenskrav på fast omsorgskontakt

PRO:s uppfattning är att fast omsorgskontakt ska, som lägst, ha titeln undersköterska, med de kompetenskrav som ställs enligt förslag om skyddad yrkestitel för undersköterska (SOU 2019:20) på fast omsorgskontakt.

I vårt remissvar till utredningen om skyddad titel för undersköterskor så anförde PRO vikten av att undersköterskor tilldelas särskilda arbetsuppgifter, exempelvis att ge

läkemedel, för att öka patientsäkerheten och trygga kvaliteten på vård och omsorg. Vi är positiva till en utveckling där undersköterskor får möjlighet att använda sin fulla kompetens, samt att massiva insatser görs för att säkra tillgången till undersköterskor i framtidens hemtjänst. Behovet finns och kommer att öka i takt med att allt fler blir äldre och fortsätter att bo kvar hemma.

PRO anser att det är av avgörande betydelse för kvalitetsarbetet ute i hemtjänsten i kommunerna att ställa höga kompetenskrav på den fasta omsorgskontakten. Att ta hand om äldre är inget enkelt jobb, tvärtom är det komplext och utmanande och kräver hög kompetens och en god utbildning. PRO välkomnar utredningens förslag på att en fast omsorgskontakt ska inneha undersköterskekompetens. Ett sådant ställningstagande är en förutsättning för en god kvalitet.

PRO:s bestämda uppfattning är att en fast omsorgskontakt är en viktig åtgärd för att höja kvaliteten i äldreomsorgen och att den fasta omsorgskontakten, som lägst, ska inneha undersköterskekompetens. Utan kompetenskrav på fast omsorgskontakt så ser PRO en risk att åtgärden inte fullt ut får de positiva effekter på den äldres omsorg som förväntas med förslaget. Det krävs kompetens om äldre och om åldrande, för att fullt ut kunna ge adekvat stöd som fast omsorgskontakt.

PRO delar bedömningen att den fasta omsorgskontakten, när de har en tät kontakt med omsorgstagaren, ges en god möjlighet att läsa av den äldres dagsform och därmed möjligheten att uppmärksamma tidiga tecken på ohälsa, vilket är positivt. Att fånga upp dessa förutsättningar till trygghet och kontinuitet är väldigt viktigt för PRO:s medlemmar.

PRO anser att kravet borde gälla i samband med ikraftträdandet av lag om fast omsorgskontakt, men har förståelse för att verksamheterna behöver tid för anpassning och vidareutbildning av personal. Att som lägst ha undersköterskekompetens är dock inget som, enligt PRO, utesluter högre utbildad personal att vara fast omsorgskontakt.

PRO förespråkar tvärprofessionella team. En ökad samordning mellan professioner runt den äldre bidrar till en högre vård- och omsorgskvalitet. Det innebär också att undersköterskans kompetens tas tillvara och därmed att de äldre med fast omsorgskontakt får tillgång till rätt utbildad personal.

PRO menar att den medicinska kompetensen behöver stärkas och vill se en styrning mot tvärprofessionella team runt de äldre.

Behov av väglednings- och uppföljningsuppdrag

Utredningens bedömning: Socialstyrelsen bör få i uppdrag, att ta fram ett vägledningsmaterial som underlättar implementeringen av lagförslaget. Vägledningen ska ge hemtjänsten information om hur de kan organisera arbetet runt den fasta omsorgskontakten för att åstadkomma kontinuitet, trygghet, samordning och

individ Anpassad omsorg. I det här uppdraget ingår också att kommunicera och informera om det nya lagförslaget.

Överväganden och förslag: Socialstyrelsen bör också få i uppdrag att utvärdera hur den nya lagen efterlevs och om arbetet med fast omsorgskontakt bidrar till kontinuitet, trygghet, individ Anpassad omsorg och samordning. Vidare bör Socialstyrelsen uppdras att följa upp utvecklingen hos verksamheterna efter 2022 med fokus på att undersöka i vilken utsträckning fast omsorgskontakt erbjuds och vilken kompetens hen har.

PRO tillstyrker förslaget.

Christina Tallberg

Ordförande, PRO